

De kracht van direct positief belonen

Drs. Bernadette Sanders – Rosbergen, 28-01-2018

Alles wat aandacht krijgt groeit

“Het verschil tussen operant en reflexmatig gedrag ligt hierin dat het één willekeurig en het ander onwillekeurig blijkt. Operant gedrag ligt binnen de invloedssfeer van de persoon zelf en wordt al van oudsher toegeschreven aan een wilshandeling. Reflexmatig gedrag ligt buiten die invloedssfeer.” (B.F. Skinner 1904-1990).

Gedrag is een respons oftewel een reactie op een prikkel of gebeurtenis en deze reactie heeft altijd consequenties. Deze consequenties zijn van invloed op het feit of het gedrag herhaald of vermeden zal worden. Ongewenst gedrag wordt over het algemeen afgekeurd en bestraft en gewenst gedrag wordt niet altijd benoemd of beloond.

Het is welhaast vanzelfsprekend dat wij reageren op gedrag dat wij als ‘ongewenst’ bestempelen. Dit is het gedrag dat opvalt, stoort en andere leerlingen in de klas kan belemmeren. Ongewenst gedrag is dan ook datgene wat het meest benoemd wordt in leerlingbesprekingen. Dit maakt dat ongewenst gedrag ook de meeste aandacht krijgt.

Het direct benoemen van het negatieve gedrag en het geven van aandacht aan het gedrag maakt juist dat dit gedrag onder de aandacht komt en blijft komen. Ieder kind krijgt graag positieve aandacht en zal door deze aandacht groeien. Groeien in zijn of haar zelfbeeld en groeien in het positieve gedrag. Het benoemen van positief gedrag en het direct belonen ervan is de beste bekrachtiger is voor gewenst gedrag.

Het gewenste gedrag dat je ziet benoemen maakt juist dat het kind het gedrag nogmaals wil uitvoeren. Hoe klein dit gedrag ook is. Gewenst gedrag belonen geeft het kind het gevoel dat iets erg goed gegaan is en dat zorgt dat het gedrag zich zal herhalen. Elke kleine stap in het gewenste gedrag benoemen en belonen maakt dat er naast de groei van het zelfbeeld ook een vertrouwen in de leerkracht groeit. De leerkracht ziet immers dat jij er bent en dat jij ook je best wil doen. Kinderen bemoedigen in gewenst gedrag in plaats van corrigeren van ongewenst gedrag geeft je een voorsprong.

Wees je vooral bewust van het feit dat ongewenst gedrag vanuit onmacht is, het is vaak een vraag om hulp. Leerlingen met zwakker executieve functies zullen bijvoorbeeld altijd van alles vergeten of kwijtraken omdat zij moeite hebben met het plannen en organiseren. Dit ongewenste gedrag is een hulpvraag van de leerling en wanneer je de leerling bij deze hulpvraag kan ondersteunen zal er naast het vergeten ook het ongewenste gedrag verdwijnen als reactie op het feit 'ik krijg toch straf'. Waarom zou je dan je best nog doen? Benoem het als het goed gaat en de leerling zijn spullen bij zich heeft. Leerlingen met een zwakke inhibitie zullen vlug afgeleid zijn en reageren op prikkels. Je kan dus 100 keer op een dag noemen dat de leerling aan het werk moet of op moet letten, maar je kan ook een compliment geven precies op het moment dat de leerling aan het werk is of aan het werk gaat. Het benoemen van wat je ziet is een optie, maar ook een schouderklopje of een duim opsteken is een bekrachtiger.

Complimenten geven een kind het gevoel gewaardeerd te worden. Hierdoor gaan ze zich goed over zichzelf voelen en kunnen ze een positief zelfbeeld ontwikkelen. Het geeft ruimte in het hoofd en voor het oppakken van de leerstof als het kind goed in zijn vel zit. Ruimte voor succeservaringen.

Een goed compliment vertelt een kind welk gedrag gewaardeerd wordt. Een goede beloning geeft ook aan waarom het gedrag gewaardeerd wordt. Een kind leert erg veel van complimenten.

Een betere beloning dan aandacht en waardering is er niet. Iedereen vindt het fijn om te horen wat hij goed doet. Daarnaast is het ook belangrijk dat het proces benoemd wordt dat hierbij nodig was, want deze aanpak werkte. 'Wat had jij nodig om je huiswerk niet meer te vergeten? Hoe heb jij dat opgelost? Waar kan je deze strategie nog meer bij gebruiken?'

Het kind zal eerder geprikkeld worden om het gedrag te herhalen als het benoemd is en tot succes leidt.

Ongewenst gedrag kan je het beste niet direct benoemen en als het geen problemen oplevert en dus beter negeren. Focus op het gewenste gedrag, hoe klein dan ook, en benoem deze en beloon deze ook direct. Dit is de meest effectieve wijze om ongewenst gedrag om te zetten in gewenst gedrag. "Ben je nog niet gestart met die opdracht?" heeft een heel ander effect dan "ik zie dat je schrift al klaarligt, goed zo. Weet je wat je bij de eerste opdracht moet doen? Kan ik je ergens mee helpen?"

Een positieve boodschapper roept een fijn gevoel op bij de ontvanger en de gever. Zo levert een negatieve en boze opdracht een negatief of boos en teleurgesteld gevoel op bij de gever en de ontvanger.

Pavlov was een van de eerste onderzoekers van de geconditioneerde reflexen. Als gewenst gedrag beloond wordt zal dit gedrag zich ook herhalen voor opnieuw een beloning.

Feedback geven (gewenst gedrag dat je ziet benoemen) en het direct belonen van gedrag geeft meer steun aan de leerling die worstelt met zijn gedrag dan een kritische stem of beoordeling/ veroordeling.

Wanneer je de kinderen in dit proces betreft en ze ook vraagt om mee te denken, bevorder je de intrinsieke motivatie.

- Waarom denken ze dat bepaald gedrag gewenst is?
- Welk gedrag is gewenst (praat alleen over het gedrag dat gewenst is!)?
- Welke doelen bedenken ze zelf? Wat willen ze kunnen? Wat gaat goed? Als groep en als individu.
- Wat heeft de leerling nodig om het te laten lukken?
- Wanneer zijn ze trots op hun prestaties?

Het effect van de juiste concrete complimenten:

- Het geeft de ontvanger en gever een positief gevoel.
- Het bevordert de prestaties.
- Het geeft de ontvanger het gevoel serieus genomen te worden.
- Het maakt leren makkelijker en leuker.
- Het draagt bij aan een positief zelfbeeld bij de ontvanger.
- Het draagt bij aan een positief groepsklimaat.
- het verbetert de relatie tussen de leerlingen onderling en de relatie leerling-leerkracht.

Hersenen van pubers schijnen zo te werken dat ze nog niet met negatieve kritiek om kunnen gaan: ze worden nauwelijks actief op het moment dat er een straf wordt uitgedeeld. Het enige wat zin heeft, als je hen iets wilt aanleren, is positief gedrag belonen. 'Fijn dat je die deur achter je dicht hebt gedaan!' heeft meer effect dan 'Verdorie, waarom doe je die deur nooit achter je dicht?!' dr. Marius Rietdijk

Wat zijn de belangrijkste beloningen:

- Reageer meteen op gewenst gedrag. Benoem het gewenste gedrag heel concreet. Benoem het gedrag dat je ziet en geef een compliment. *"ik zie dat jij je boek al klaar hebt liggen, wat fijn"*. Of als je een executieve functie wil bekrachtigen: *"je bent al aan de eerste opdracht begonnen, wat knap van je"*.
- Ook op gedrag wat net niet lukte, direct positief belonen zodat deze poging ook de volgende keer wordt herhaald en geprobeerd. *"je hebt geprobeerd om zelf die taalopdracht te maken, wat knap, zal ik je verder helpen?"*.
- Een kind aanmoedigen in zijn taak is ook een bekrachtiger van het gewenste gedrag. *"Dat is een erg moeilijke rekenopdracht, maar ik weet zeker dat jij dat kan proberen"*.
- Beloningen op gewenst gedrag in een sociaal- emotionele situatie. *"ik zag dat je niet reageerde op wat hij uitdagend zei tegen jou, dat was vast moeilijk, wat knap dat je dat negeerde"*

Non-verbale beloningen zijn ook sterke bekrachtigers. Een duim opsteken, een knipoog, een schouderklopje, een Smiley's in het werk, geen rode strepen, maar met groen aangeven wat nog niet lukt. Denk aan de kracht van 4:1. Dit betekent dat iemand pas echt gemotiveerd zal zijn om het gewenste gedrag te herhalen als de verhouding tussen complimenten en straffen 4:1 is.

De hele groep in de klas als groep belonen hoort hier ook bij.

- Een situatie zoals een kringgesprek waarbij je kan benoemen dat je blij bent dat iedereen aan het woord kwam en dat je daardoor bijvoorbeeld tijd over hebt om een verhaaltje voor te lezen.
- Tijdens het zelfstandig werken kan je het werken even onderbreken en aangeven dat je het super vindt dat iedereen zo goed en rustig werkt. Dat je het erg fijn vindt dat je een ander groepje extra aandacht kon geven.
- Na de pauze kan je benoemen dat je tijdens het buitenspelen zag dat er zo leuk werd samengespeeld en benoem bijvoorbeeld het voetballen dat erg goed ging onderling.
- Wanneer de gymles bijvoorbeeld doorgaans problemen geeft in de kleedkamer is het goed te benoemen wanneer dit rustig start. Benoem dan dat je dat ziet en dat je blij bent dat het goed gaat en dat dit betekent dat je in de klas dan tijd over hebt voor een leuk (5 minuten) spelletje.

Verschillende methodieken voor in de klas zijn gericht op het positieve klimaat en positief belonen van gewenst gedrag.

- Taakspel: Met Taakspel stimuleert u gewenst gedrag <http://www.taakspel.nl/>
- SWPB School Wide Positive Behaviour <https://www.leraar24.nl/video/5657#tab=0>

Literatuur tips over positieve feedback:

- Groepsplan gedrag (2016), Kees van Overveld, uitgeverij Pica
- Elke dag een emmertje vol (2013), Monique Baard, Uitgeverij Pica
- Gedragsproblemen in de klas (2015), Anton Horeweg, uitgeverij Lannoo

- Kids' skills <http://www.brandnewway.nl/training/Kids--Skills/2/>
- Kanjertraining <http://www.kanjertraining.nl/>
- Het complimenten lied <https://www.youtube.com/watch?v=SRXVX1u8Fik>

Voor het geven van beloningen, complimentjes etc. zijn veel materialen te koop. Wat je altijd bij de hand hebt is je duim, een glimlach, je hand voor een aai over de bol, je stem voor een gesproken compliment, een knipoog zelfs aan de andere kant van het schoolplein.

Smartonderwijs biedt workshop en voorlichtingen gericht op (probleem)gedrag in de klas en gericht op de effecten en de kracht van positief belonen. www.smartonderwijs.nl

Bernadette Sanders, orthopedagoog.

